

ville kjøpe et visst kvantum norsk fisk, at de mente det måtte være tilstrekkelig, og ikke ville gå med på en slik gjensidighet.

Utenriksminister Lange: Det var deres utgangspunkt, men sluttresultatet ble et annet.

Johs. Olsen: For å bli fullt orientert burde man ha et kart foran seg her. Kapp Niemetsky er det det samme som det man før kalte Vaidagubb – altså det østligste neset i Varangerfjorden?

Ekspedisjonssjef Evensen: Kapp Niemetsky er kappet på østsiden av Varangerfjorden, ganske høyt oppe på Fiskerhalvøya, som naturlig danner slutten på Varangerfjorden på sovjetisk side.

Johs. Olsen: Det var visstnok det man før kalte Vaidagubb, på østsiden av Varangerfjorden.

Utenriksministeren nevnte at 1/3 av fisken som ble brakt i land ved Kiberg, var fisket opp ved Nordfargrunnen og Henøygrunnen, og likedan ved Vardø. For Kibergs vedkommende kan det vel være noe i det, men for Vardøs vedkommende holder det ikke stikk. Det vil heller ikke bli noen særlig økning i den fangstmengde som bringes inn til Vardø, om vi får rett til å fiske i dette område.

Når det gjelder de oppgavene som er nevnt, at russerne fisket 7 000 tonn mellom Sørøy og Nordkapp, og at de har statistikk for dette, men ikke for fisket mellom Nordkapp og Vardø, så er jo det deres versjon. De har vel like god statistikk for fisket mellom Nordkapp og Vardø som de har for fisket mellom Nordkapp og Sørøy, antar jeg. Men forholdet er vel at de fisker så mye i beltet mellom 6 og 12 mil mellom Nordkapp og Vardø at de kanskje ikke vil gi noen statistikk over det.

I det hele tatt tror jeg det er uomtvistelig at vi vil tape på denne ordningen, fordi den russiske trålerflåte som fisker på Finnmarkskysten er så stor i forhold til vår, og også i forhold til den engelske og tyske. Jeg vet ikke om det foreligger noen statistikk for den, men jeg antar at den i all fall er kanskje like stor som de andre til sammen. Det russiske trålfiske drives også med større intensitet enn andre lands, når man da ser bort fra Findus-båtene som tråler hele året. Både sommer og vinter driver russerne utenfor Finnmark.

Når man da ser deres trålfelt fra Sørøya til Vardø i forhold til det lille vi har oppnådd ved å kunne fiske på Nordfargrunnen og fiske inn til 6-milsgrensen på russisk side – det er langgrunt mellom 6 og 12 mil der og ikke så mye fisk heller – forstår man at det er av forsvinnende liten interesse for oss i forhold til hva det betyr for russerne å få lov å fiske mellom 6 og 12 mil. En annen ting er selvfølgelig at man ikke kan la være å gi russerne en avtale for deres tradisjonelle fiskefelt på samme måte som engelskmennene.

Etter min mening burde man i all fall forsøke å få koblet inn en betingelse om kjøp av norsk fisk ved siden av gjensidigheten når det gjelder fiskerettigheter. Jeg vil spørre om man ikke antar det er mulig å få koblet inn at de skal kjøpe et visst

Det er vel ikke noe å gjøre ved. Vi kan selvfølgelig ikke nekte dem å få en avtale. Men det vi kan påberope oss, det er at når de har så stor interesse av en slik "gjensidig" avtale når det gjelder fiskerigrensen, så er deres interesse så uforholdsmessig stor i forhold til våre fiskeriinteresser at det av den grunn kunne være rimelig at vi også kunne koble inn andre ting som vi har interesse av, bl.a. når det gjelder handel.

Utenriksminister Lange: Synet er der vidt forskjellig hos hr. Johs. Olsen og hos våre fiskerimyndigheter og vår handelspolitiske avdeling i Utenriksdepartementet. De siste stedene er vurderingen den at vi ikke har tilstrekkelig interesse av å få så å si traktatfestet, avtalefestet, leveranse fra norsk side av fisk til Sovjet-Unionen, selv av bestemte fiskeslag, til at *det* skulle være noen motytelse mot den innrømmelse i en åtte års overgangsperiode som vi gir. Og derfor insisterte vi på at motytelsen måtte være rett for norske fiskere til å fiske på sovjetisk sjøterritorium i den samme åtte års periode.

Hvor det gjelder det sovjetiske trålfiske langs norskekysten, er det jo en kjensgjerning at det både før og etter utvidelsen til 12 mil har vært meget få tilfelle av sovjetiske overtredelser av grensen. Så lenge vi hadde 4 mils fiskerigrense, var det langt færre krenkinger av den 4 mils grensen fra sovjetisk side enn fra de andre fiskerinasjonene som driver i det området. Etter at vi utvidet til 12 mil, har det i det hele tatt vært påfallende få overtredelser av den nye norske 12 mils grensen, og det gjelder russerne like meget som det gjelder de andre.

Får jeg lov å føye til hvor det gjelder dette med Jan Mayen, at vi ikke har bundet oss til noe der. Det står oss fritt for å utvide til 12 mil når vi vil. Men hvis vi gjør det, da bortfaller de rettigheter som vi har fått inn til linjen rettvise nord fra Kapp Niemetsky. De bortfaller altså i alle tilfelle etter utløpet av overgangstiden, i oktober 1970.

Ingvaldsen: Så vidt jeg forstår, er man helt klar over at de innrømmelsene russerne har gjort like overfor Norge, er vesentlig mindre enn de Norge har gjort like overfor Russland. Og så vidt jeg forstår, finner man dette forsvarlig, på en måte, sett ut fra fiskeriinteresser. Det jeg vil spørre om, er hvordan dette standpunkt stiller seg mer prinsipielt. Her har man ved forhandlinger mellom to suverene stater ikke holdt på streng gjensidighet, den ene er innrømmet vesentlig større fordeler enn den har vært villig til å gi. Det som jeg vil spørre om, er: Kan dette tenkes å få konsekvenser på andre områder hvor det kan bli forhandlinger? I så fall vil det etter min mening være litt betenkelig om man har innført dette prinsipp at vi skal yte langt mer like overfor russerne enn omvendt.

Formannen: Kanskje utenriksministeren vil svare på dette med en gang?

Utenriksminister Lange: Det er riktig at rent geografisk er de innrømmelser russerne har oppnådd, betydelig større enn dem Norge oppnår til gjengjeld. Men rent praktisk fiskerimessig har vurderingen vært den at den fangstmengde, den

fiskemengde som vi kan regne med å ta på de felter som vi nå får adgang til, kanskje vil være større enn de fiskemengder som sovjetiske trålere i praksis kommer til å ta mellom 6 og 12 mil over det langt større havområde som er innrømmet dem. Ut fra en praktisk vurdering skulle det således være et rimelig forhold, selv om det ut fra en rent geografisk vurdering framstiller seg som en større innrømmelse fra norsk side enn fra sovjetisk side. Men jeg for min del er ikke redd for at dette skal få konsekvenser i senere forhandlinger. Jeg tror at fra sovjetisk side har her prestisjehensyn spilt inn i minst like stor grad som – hvis ikke i større grad enn – rent praktiske fiskeriinteresser. De har sett det som en vesentlig ting for seg å bli stillet i samme stilling som vi har stillet britene, og som vi har vært villig til under visse forutsetninger å stille vest-tyskerne – de to andre nasjoner som utenom nordmennene fisker i dette område.

Johs. Olsen: Jeg hørte på den påstanden som utenriksministeren fremsatte. Jeg vil da spørre om det er på det grunnlag at det ikke har vært russiske overtredelser eller at det har vært mindre overtredelser av russiske trålere enn f.eks. av engelske og tyske, at dere regner med at det vil bli fisket så mye mindre av russerne her mellom 12 og 6 mil enn vi sannsynligvis vil kunne fiske hvis vi får adgang til Nordfargrunnen – altså at fiskekvantumet er forholdsvis lite når det ikke har vært overtredelser? Et annet spørsmål er: Kan det ikke tenkes at russerne har så strenge straffebestemmelser – om vi vil kalle det slik – at det er av den grunn deres trålere har aktet seg vel for å komme innenfor den tidligere 4 mils grense og den nåværende 12 mils grense som vi har hatt siden i fjor? Er det noe bevis for at de har fisket så lite fordi om de ikke har kommet innenfor grensen? – for å ta det på den måten.

Jeg tror ikke at fiskerne og de fiskerisakkyndige i Finnmark stort sett vil akseptere den påstand at det kvantum som russerne vil fiske mellom 12 og 6 mil hos oss, hvis avtalen går i orden, sannsynligvis vil være mindre enn det kvantumet som vi vil kunne fiske på Nordfargrunnen og østover inn til deres 6 mil. Jeg er klar over at den representanten fra Kiberg som har vært med i utvalget, mener det er rimelig. Kiberg er jo det eneste fiskevær som har interesse av å fiske på Nordfargrunnen. Men at fiskerifolk ellers som kjenner fiskeriforholdene, vil akseptere det, tror jeg ikke.

Sunniva Hakestad Møller: Jeg vil gjerne få stille et spørsmål. Det gjelder forhandlingene med Polen. Det er jo ganske bevislig, i all fall for oss vestlendinger, at fra 1923 og framover har det utenfor Vestlandet vært drevet fiske fra Polen, selv om det ikke har vært i noen særlig stor målestokk. På bakgrunn av det vil jeg gjerne få lov å stille et spørsmål. Bergen, Haugesund og distriktet der sørover har jo i gamle dager hatt en livlig forretningsforbindelse med Polen. Det har vært handelsavtaler som så å si har gått i arv i flere generasjoner. Handelsforbindelsen har smått om senn ebbet mer og mer ut, og det har i all fall på Vestlandet ikke vært sett på med særlig blide øyne at man har mistet ganske gode handelsavtaler. Er det

parter er interessert i, som opptar oss i den sammenheng. – Så jeg tror for min del ikke at vi behøver å være engstelige for at denne avtalen nå om fiskeriforholdene skal bli påberopt som presedens videre fremover.

Ekspedisjonssjef Evensen: Etter voldgiftsavtalen med Polen av 1929 kan, som nevnt, en av partene forlange voldgift av en spesiell voldgiftsdomstol. Etter traktaten skal denne voldgiftsdomstol bestå av tre nøytrale voldgiftsdommere ved siden av at partene hver oppnevner ett medlem. Det kan neppe være tvil om at alle sammen er utmerkede folkerettsjurister, men nettopp i en tvist om sjøterritoriet eller fiskerigrensen er det fare for at sammensetningen ikke vil bli særlig heldig.

Når det gjelder spørsmålet om vi i avtalen med Sovjet-Russland har noen klausul om å løse tvistigheter, kan jeg nevne at vi det har. Det er Den norsk-sovjetiske trålernemnd som skal løse tvistigheter som oppstår.

Braadland: I anledning av det siste som utenriksministeren nevnte, om muligheten av å ha bilaterale konsultasjoner med Sovjet hvis vi blir medlem av EEC, vil jeg si at jeg har vanskelig for å forestå at det i grunnen er mulig under EEC-avtalen. I og med at vi overdrar retten til å slutte handelsavtaler til EEC, avskjærer vi oss dermed muligheten for å føre bilaterale forhandlinger direkte med tredje land.

Utenriksminister Lange: Når utviklingen innen EEC kommer så langt at man skal slutte avtaler med tredje land utelukkende ved Fellesmarkedet som sådant, er det allikevel på det rene etter de undersøkelser vi har foretatt, at slike avtaler vil bli forberedt av Kommisjonen i nær kontakt med vedkommende medlemslands nasjonale myndigheter, slik at våre nasjonale myndigheter under det forberedende stadium vil ha fornemmelse av om det kan komme til å melde seg vanskeligheter. Jeg har ikke sagt til Mikojan at vi er villige til å føre forhandlinger, men jeg har sagt at i en sånn situasjon er vi villige til å ta kontakt med russerne og se hvordan vi i samarbeid – også med Fellesmarkedets myndigheter – kan løse de problemer som måtte oppstå.

Braadland: Jeg forstår det resonnementet. Men med mitt kjennskap til russerne, tror jeg de vil benytte seg av de uttalelsene som der er falt fra norsk side, til å si: Vel, dere har på forhånd akseptert at dere skal snakke direkte med oss, og vi vil insistere på det.

Utenriksminister Lange: De forhåndskonsultasjoner som vi har hatt, tyder ikke på at der er sannsynlig at det vil oppstå vanskeligheter for det varebyttet vi tradisjonelt har med Sovjet-Unionen, og som vi på begge sider er interessert i. Så jeg tror ikke at den teoretiske risiko som hr. Braadland der nevner, har noen særlig praktisk betydning. I hvert fall er min vurdering den at den risiko har vi råd til å ta.

Statsråd Lysø: Jeg vil bare si et par ord i forbindelse med det som har vært nevnt her nå om gjensidigheten. Jeg tror det var hr. Konrad Nordahl som var inne på det sist, at man i en slik avtale skal kunne være sikret rent fiskerimessig og at gjensidigheten skal gi balanse teoretisk eller praktisk, er ikke mulig. Det er nå en gang slik at med den lange kysten er vel vårt land et land i Europa som uten sammenligning ligger meget vel til rette for utnyttelse av fiskerimuligheter. Jeg kan f.eks. forutsette at det måtte komme i stand en avtale med Vest-Tyskland, også bygd på fiskerimessig gjensidighet. Teoretisk kan naturligvis de norske fiskere da fiske ved den vest-tyske kyst, men la meg peke på at hittil har ikke norske fiskere hatt interesser der, og jeg tror ikke de ser noen muligheter for noen fiskerimessige interesser ved den vest-tyske kyst. Det samme kan også diskuteres når det gjelder Storbritannia. Der har vi likevel noe større balanse i gjensidigheten. Men det er ikke mulig å måle dette på den måten at vi skal kunne utnytte fiskerimuligheter ved andre lands kyster i samme utstrekning som de andre land kan utnytte fiskerimuligheter ved vår kyst i henhold til historiske fiskerirettigheter som de måtte ha her hos oss, og som danner grunnlaget for denne overgangstiden. Vi har ikke mulighet for å oppnå det samme på andre lands kyster som de har mulighet for å oppnå ved å utnytte fiskerimuligheter langs hele norskekysten.

Det samme må vel også kunne sies når det gjelder avtalen med Sovjet. Så vidt vi kjenner til fra tiden før grensen ble utvidet, ble det fra norsk side drevet fiske på de feltene innenfor den nåværende russiske 12-milsgrensen som nå går inn i avtalen, og de var av stor betydning fiskerimessig for en del av vårt lands fiskere. Men det er klart at det ikke er mulig i en avtale med Sovjet å oppnå adgang til en kyststrekning som geografisk svarer til Norges kyst, og som vi ville ha muligheter for eller overhodet interesse av å utnytte fiskerimessig. De geografiske forhold ligger ikke slik til rette, og de fiskerimessige forekomster er heller ikke slik. Jeg nevner dette for å peke på at det er noe som man står overfor, har stått overfor og vil komme til å stå overfor.

Når man imidlertid nå ved en avtale med Sovjet kan oppnå å få frigitt områder som for oss i praktisk fiske er områder som vil være av den største betydning, og som vi da kan utnytte, tror jeg man langt på vei må kunne si at gjensidigheten allikevel stort sett er tilfredsstillende. Når det gjelder selfangsten i Kvitsjøen, er det allerede nevnt at der møter vi oss sjøl, kan vi gjerne si, fordi grunnlinjene som er trukket over Kvitsjøens munning er kortere enn de grunnlinjene som vi har trukket over ytterpunktene på kysten vår. Og vi vil ikke stå særlig sterkt i å forlange at Sovjet skal endre disse grunnlinjene sine, når vi selv ikke er villig til slike endringer hos oss. Jeg kan nevne som eksempel grunnlinjen fra Røst og inn til fastlandet. Det gjelder en ganske svær strekning, og den norske grunnlinjen her er godkjent av alle andre. Dette er naturligvis også et moment som vi må vurdere i denne forbindelse.

Formannen: Er det flere som forlanger ordet? – Situasjonen er altså den at denne avtale er foreløpig parafert, og jeg vil da gjerne høre om det er noen som har noe å innvende mot at Regjeringen undertegner avtalen, som vanlig med forbehold

om ratifikasjon. Det er jo Stortinget som skal ratifisere avtalen, så saken vil jo komme tilbake til Stortinget til endelig avgjørelse.

Johs. Olsen: Jeg vet ikke hva som er vanlig praksis, men jeg synes det ville være rimelig at vi ble nærmere kjent med denne avtalen og f.eks. hadde et kart å se på, så vi kunne se hvilke områder på russisk side inn til 6 mil som vi ifølge avtalen vil få lov til å fiske på, og hvor vi ikke har kunnet fiske før. Vi er jo ikke kjent med det farvannet. Det er mange navn som er ukjente. Selv jeg er ikke så kjent med det farvannet at jeg kan danne meg det rette bildet.

Formannen: Til det vil jeg si at dette selvsagt vil skje i forbindelse med Stortingets behandling av ratifikasjon av avtalen.

Johs. Olsen: På en viss måte kan man vel si at man har tatt det første skritt hvis Regjeringen går inn for avtalen slik som forslaget nå lyder. Selv om det er under forbehold av Stortingets godkjennelse, er det likevel et slags tilsagn fra norsk side, så vidt jeg kan forstå.

Formannen: Det er selvsagt muligheter for at vi kan komme tilbake til denne saken og foreta en grundig gjennomgåelse av den med støtte i karter og statistikk. Det er bare det at da blir undertegnelsen av avtalen fra norsk side ytterligere utsatt, og man må jo også vurdere det inntrykk som det vil gjøre i Sovjet.

Sunniva Hakestad Møller: Jeg vil gjerne støtte hr. Johs. Olsen, selv om jeg ikke fikk tak i alt han sa – han sitter av og til og prater med seg selv. Jeg synes det vil være rimelig at man får lese referatet av dette møtet og at man kan komme tilbake til saken. Jeg synes det høres rimelig ut at det blir gjort før saken legges fram for Stortinget.

Formannen: Vel, da kan vi like godt fastsette et møte med en gang. Det må eventuelt bli på torsdag, hvor vi da begynner kl. 10 og må regne med at hele formiddagen blir brukt til dette formål.

Da skulle vi være ferdig med behandlingen av denne saken, og jeg vil takke sjøfarts- og fiskerikomiteens medlemmer og de embetsmenn som er kommet hit i anledning av denne saken, for at de har vært til stede.

Fiskerikomiteens ordinære medlemmer, statsråd Lysø, ekspedisjonssjefene Sellæg og Evensen samt kommandørkaptein Araldsen forlot her møtet, og stortingsrepresentantene Klippenvåg og Samuelsberg samt grensekommissær Magnus kom til stede.

Formannen: Neste sak på dagsordenen er spørsmålet om *reingjerde langs grensen mot Sovjet-Samveldet* som en del Finnmarks-representanter gjerne har villet ta opp. Det er et så pass delikat og vanskelig spørsmål at det er meget vanskelig å ta

nasjonal sak og at den derfor også bør løses på nasjonalt plan. Og i og med at Landbruksdepartementet har sendt hele saken over til Utenriksdepartementet, håper jeg det vil være det rette forum når vi nå tar den opp i den utvidede utenrikskomite istedenfor å ta den opp i en interpellasjon i Stortinget. – Dette er da bakgrunnen for at vi har reist dette spørsmål her. Nå er jo grensekommisæreren til stede, og hvis man ønsker å stille spørsmål, vil han kunne svare på dem.

Formannen: Jeg skal takke for redegjørelsen. Kanskje utenriksministeren har noe å tilføye?

Utenriksminister Lange: Jeg har ikke i og for seg noe å føye til de faktiske anførsler som hr. Klippenvåg er kommet med. Det er riktig at vi i Utenriksdepartementet sammen med både Landbruks- og Justisdepartementet har vært interessert i å få bygget dette gjerdet, for på den måten å eliminere et irritasjonsmoment langs den felles grense, men ved en rekke anledninger er Regjeringen ved en samlet vurdering kommet til at det ble en for dyr måte å eliminere disse irritasjonsmomentene på. Antallet rein var beskjedent, antallet reineiere var heller ikke så stort, og fra dem som har vært skeptiske her har det vært sagt at å subsidiere reindriften i Varanger med bortimot 450 kroner pr. dyr som et engangssubsidium for å reise dette reingjerdet, det sto ikke i noe rimelig forhold til de interesser som var involvert.

Det som da i tilfelle måtte bli denne komites oppgave, var å uttale seg om man synes at trass i dette misforholdet er det en så stor nasjonal interesse å bevare muligheten for reindrift i Sør-Varanger – det er det det står om – at vi allikevel må gå til en så stor utgift for et så lite antall direkte interesserte personer og direkte berørte reinsdyr – reinsdyrenes interesser kan man vel ikke godt snakke om!

Formannen: Jeg vet ikke om grensekommisær Magnus har noe å si i sakens anledning?

Grensekommisær Magnus: Jeg har ikke noe særlig å si, annet enn at jeg slutter opp om det som ble fremholdt av hr. Klippenvåg her. Vi som har arbeidet med denne saken, er også fullt klar over at den investering som må til, kan bli noe stor sett i forhold til de rein dette gjelder, men hvis det blir avslått å bygge et gjerde, kan vi ikke se bort fra den innvirkning dette vil få på hele grensebefolkningen, og ikke bare i Sør-Varanger, vi kan godt ta hele Øst-Finnmark med. De vil da kunne si – som jeg har hørt sagt flere ganger – at det er uriktig at ikke de også skal få den beskyttelse som er nødvendig for at de skal kunne drive sin næring også i et grenseområde.

Braadland: Jeg vil få spørre: Er det blitt overveiet å gi de enkelte reineiere en erstatning for eventuelt tap av beiterett? Beitemarkene er vel statsalmenning går jeg ut fra, og man kunne vel tenke seg å gå den veien at man ga dem som hadde beiterett i statsalmenningen der en erstatning for ikke å utnytte denne retten. At man

Men for meg står det slik at framom alt må me verna om busettinga ved grensa – det må vera det primære. Så må det andre spørsmålet verta om ein ikkje kan verna om busettinga på annan måte enn ved å setja opp dette gjerdet, som vil verta så kostesamt – om ikkje den norske staten på ein eller annan måte kunne investera slik at næringsgrunnlaget for dei vart like godt eller betre enn det er i dag.

Utenriksminister Lange: Regjeringen har stadig vært opptatt av nettopp den problemstillingen som hr. Bondevik nå gjorde gjeldende, at det som det her gjelder, er å verne norsk bosetting ved grensen, og vi har vært på leit etter muligheter for å utvide næringsgrunnlaget der oppe. Det er bl.a. bakgrunnen for at Regjeringen har arbeidet så lenge og så iherdig med dette norsk-finske industriprosjektet for Sør-Varanger-distriktet. Nå ser det ikke særlig lyst ut for det på grunn av den finske reaksjonen. Det er klart at det må Regjeringen til enhver tid være opptatt av, men i øyeblikket ser det ikke ut til å være noen praktiske muligheter for det i hvert fall på kort sikt.

For at det ikke skal være noen misforståelser her, vil jeg gjerne gjøre oppmerksom på at fra Utenriksdepartementets side, støttet av Landbruksdepartementet og Forsvarsdepartementet, har det vært hevdet nøyaktig det syn på dette problemet med reindriften som hr. Nordahl ga uttrykk for. Det ville for så vidt være en støtte i det videre arbeid med denne saken om det kom en meningstilkjennegivelse fra denne komiteen i den retning. Jeg er enig med hr. Nordahl i at i et spørsmål som dette kan man ikke legge strengt økonomiske betraktninger til grunn for sin avgjørelse.

Røiseland: Eg er samd med hr. Nordahl, og også med hr. Bondevik og utanriksministeren, i at utgangspunktet må vere at vi held fast på busettinga langs grensa og at den ikkje må forskyvast av politiske grunnar. Men så har vi den problemstillinga som blei reist av hr. Bondevik, om vi ikkje kan skaffe dei interesserte kompensasjon for den tapte reindriften. Då melder det seg eit nytt spørsmål: Korleis vil dei sjølve sjå på det, og korleis vil det verke på samefolket i det heile? Det veit ikkje eg, men eg reiser spørsmålet om dei ikkje vil sjå det som om norske styremakter og Stortinget vil prøve å tvinge dei bort frå det gamle næringsgrunnlaget og over til noko nytt, og at dei vil reagere på det. Hvis det er den minste motstand mot det frå samefolket si side, då synest eg vi skal akte oss. Då synest eg heller at vi skal ta den utgifta som dette gjerdet vil føre med seg. Dertil kjem at dersom dei skal ha kompensasjon i form av ny næringsdrift, vil alle vite og skjønne at det er av omsyn til russarane, og det vil vel ikkje akkurat gjere tilhøvet til Russland noko lettare der oppe enn det har vore før.

Så lenge vi ikkje veit korleis dei reagerer på det, synest eg nok at det er vanskeleg å ta noka stilling. Det er klart at det økonomisk vil vere mykje meir rasjonelt om ein finn fram til ei kompensasjonsordning, men eg er slett ikkje sikker på at det politisk er den beste løysinga.

uklart. Jeg mener at det ikke bare vil få innvirkning på reindriftholdet, men at det vil få innvirkning på alle grener av næringsdriften i Øst-Finnmark.

Jeg kan ikke akkurat si at det nå rår noen såkalt russerfrykt der oppe. Men vi hadde en periode like etter avslutningen av den siste verdenskrig da befolkningen i grenseområdet mot Russland var meget spent. Det resulterte blant annet også i at fire-fem av de aller driftigste forretningsmenn på Kirkenes flyttet ned til Syd-Norge. I årenes løp har folk funnet seg mer til rette med forholdene slik de er, men for å ta dette tilfellet med reingjerdet, så er det slik som enkelte har nevnt til meg underhånden, at nå begynner forholdene å bli usikre. I løpet av noen hundre år har Norge til stadighet tapt terreng overfor naboen i øst, og så sent som i 1947 måtte Norge avgi noen hundre mål jord uten å få noen erstatning for det.

Når det gjelder spørsmålet om å flytte de karene oppe i Pasvik som stiller med rein, over i andre næringsgrener, så tror jeg nok at det kunne la seg gjøre, selv om det ville oppstå vanskeligheter i den forbindelse, slik som det har vært nevnt av hr. Klippenvåg. Det kan være at man kan få en avtale med dem og by dem en slump penger og si at du får så og så mye og så slutter du med dette. Men som jeg nevnte er det ikke bare reinkarene det gjelder, det gjelder hele befolkningen og det gjelder hele den nordre del av Norge. For så vidt er jeg enig i at dette er hele nasjonens oppgave, som det har vært nevnt av flere her. Vi som arbeider med samene, ser problemet.

Langlo: Eg har fått svar på eitt av mine spørsmål, nemleg at vi må ta vedlikehaldet av gjerdet, når vi går med på å byggje det. Men det er ein annan ting eg gjerne ville vite òg, før eg tar standpunkt, nemleg om det er andre strekkingar der det kan kome liknande spørsmål, altså om dette vil få konsekvensar. Kan det svarast klårt nei til det?

Klippenvåg: I det overslaget Landbruksdepartementet har utarbeidet, er det tatt med de steder hvor man mener det er nødvendig å bygge gjerde. Det er bare mot grensen til Sovjet.

Langlo: Det blir altså ikkje andre stader?

Klippenvåg: Nei, bare mot Sovjet.

Langlo: Då er eg komen til det resultat at eg vil røyste for at vi set opp det gjerdet, særleg av nasjonale grunnar.

Erling Petersen: Hvis man skal vurdere den eventuelle styrke av en russerfrykt i Finnmark, kan man da si at dette gjerdet er av utslagsgivende betydning, slik at denne frykt reduseres hvis gjerdet bygges? Eller er det slik at det er et moment som kommer til, men at det er en endring langt ute i desimalene, at de motiver som spiller inn, er ganske annerledes store og dyptgående enn spørsmålet om noen kilometer gjerde eller noen kilometer ikke gjerde? Jeg spør bare for å

Samveldet og De forente stater la fram for De forente nasjoners 16. Generalforsamling og som Generalforsamlingen enstemmig sluttet seg til. Den norske regjering og det norske folk nærer et sterkt håp om at nedrustningsforhandlingene vil føre til resultater som gjør en slik avtale mulig.”

Formannen: Er det noen som forlanger ordet?

Nordahl: Det er naturligvis ikke så lett når man får et dokument i en så viktig sak, å ta stilling til det på stående fot.

Formannen: Det innrømmer jeg fullt ut, men der har vært visse vanskeligheter.

Kjøs: I annet avsnitt på side 2 lyder siste punktum: ”Det ble samtidig presisert at Norge gjennom sine konstitusjonelle organer skal avgjøre hvilke tiltak som til enhver tid er nødvendige for å trygge landets sikkerhet og uavhengighet.” Det som står der, går jeg ut fra ikke forrykkes av det som er sagt i denne erklæringen.

Utenriksminister Lange: Nei, det skulle etter Regjeringens mening være klart at det ikke forrykkes. Spørsmålet fra Generalsekretæren gjelder under hvilke forutsetninger vi kunne tenke oss å gå med på hele det svenske forslag. Vi har svart at vi ikke behøver å stille opp noen spesielle forutsetninger for de to første tingene, ikke å produsere og ikke å kjøpe. Når det gjelder det tredje, så blir i det avsluttende avsnitt her muligheten for norsk tilslutning til internasjonalt bindende avtaler eller forpliktelser til ikke å motta kjernefysiske våpen på norsk område knyttet direkte til et resultat av nedrustningsforhandlingene. Altså, en hovedforutsetning er at disse nedrustningsforhandlinger fører til et resultat, slik at man kan gå ut fra at en forpliktelse av den art ikke vil forrykke den bestående balanse.

Røiseland: Det er som hr. Nordahl sa heilt uråd å ta stilling til alle formuleringar her på så kort tid. Men mitt inntrykk av det heile er likevel at det svarar nokså godt til det som ein måtte trekkje ut som konklusjon av stortingsdebatten.

Utenriksminister Lange: Det er stortingsdebatten som har vært grunnlaget for Regjeringen under arbeidet med utformingen av dette svaret.

Bondevik: Det er litt øvst på side 2, der eg ikkje er heilt klår over korleis det står i samanhengen: ”Norge har ikke til hensikt å framstille eller på annen måte skaffe seg kjernefysiske våpen. Regjeringen er bredt til å traktatfeste dette standpunkt” – og så kjem det som for meg er noko uklårt – ”for det tidsrom de deltagende parter i en slik avtale måtte bli enige om.” – Kva siktar det spesielt til?

Utenriksminister Lange: Det sikter til at det svenske svaret overhodet ikke nevner noen evigvarende avtale på dette område. De nevner bare muligheten for å inngå en tidsbegrenset avtale, og det er det vi tar standpunkt til her i de ordene ”å traktatfeste dette standpunkt for det tidsrom de deltagende parter i en slik avtale måtte bli enige om.”

Erling Petersen: I tredje avsnitt på side 2 er våre forutsetninger presisert i følgende ord: ”under den forutsetning at slike avtaler eller forpliktelser ikke forrykker den maktbalanse som nå rår.” Det som er det egentlig sentrale for oss er vel ikke maktbalansen, men den sikkerhet eller trygghet som denne maktbalanse gir. Er ikke der i grunnen ikke bare en nyanse, men et ledd i det resonnementet, blitt borte?

Utenriksminister Lange: Vi har ikke ansett det nødvendig å utforme dette i detalj. Vi har holdt oss til omtrent den samme språkbruk hvor det gjelder dette med maktbalansen som svenskene selv holdt seg til i sitt svar. Og det er jo en underforstått ting som er alminnelig anerkjent i internasjonal politikk at man ikke holder på maktbalansen for balansens egen skyld, men fordi maktbalansen er et vesentlig element i den sikkerhet som i dag består.

Erling Petersen: Jeg er selvsagt enig så langt, men når det gjelder en rekke detaljer og en rekke planer osv. om endringer, så er det et nokså avgjørende punkt for meg at jeg vurderer de to ting forskjellig, at der kan eksistere en tilfredsstillende totalbalanse i verden f.eks. sett fra stormaktenes side, men at man kan få spesielle situasjoner hvor den maktbalanse ikke lenger trygger *vår* stilling, og det tror jeg er noe av det helt sentrale i vår sikkerhetsstilling, at den situasjon kan oppstå. Det er derfor jeg ville ha satt stor pris på å få det moment inn, så man ikke der avskjærer seg de muligheter og er bundet slik at enhver ordning som gir en total maktbalanse som er tilfredsstillende totalt sett må aksepteres av oss, til tross for at vårt spesialproblem da ikke er ivaretatt.

Formannen: La meg få lov å si at jeg tror det er en fordel for oss å bruke ordet ”maktbalanse”, siden det er brukt i det svenske svaret, og at det her er ganske avgjørende. På den annen side tror jeg nok at jeg i og for seg er enig i hr. Erling Petersens resonnement, men jeg ser det slik at en atomfri sone som ikke var tilfredsstillende for stormaktene, den ville bli forkastet, nettopp av den grunn at den ville forrykke maktbalansen.

Bondevik: Eg skal få koma tilbake til det som eg siterte. Det er nemleg noko der som eg diverre er noko redd, endå eg er samd i det standpunktet som Regjeringa har teke i dette atomspørsmålet.

Langhelle: Siden vi har brukt uttrykket "bredt" om de to første.

Utenriksminister Lange: Vel, jeg har notert meg det.

Møtet hevet kl. 12.45.